

Henryk Żelazny
Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

STRUMIEŃ POWIETRZA WENTYLACYJNEGO ASYMILUJĄCEGO WILGOĆ Z BASENÓW DO PRZEMYSŁOWEGO CHOWU RYB W POMIĘSZCZENIACH FERMOwych

Streszczenie

Celem badań było oszacowanie wymaganego strumienia wentylacyjnego ze względu na asymilację wilgoci z basenów produkcyjnych i utrzymanie stosunkowo niskiej wilgotności względnej powietrza w zamkniętych obiektach przemysłowego chowu ryb ciepłolubnych. Potrzeby wentylacyjne wewnątrz z basenami na ryby oceniano w czterech pomieszczeniach, w których mierzono temperaturę powietrza, wilgotność względną powietrza, prędkość ruchu powietrza i temperaturę wody. Na podstawie tych parametrów obliczono strumienie wody odparowującej z powierzchni zbiorników oraz strumienie powietrza wentylacyjnego w poszczególnych pomieszczeniach. Stwierdzono duże różnice w kształtowaniu się parametrów środowiskowych w badanych budynkach, a konsekwencją tego było olbrzymie zróżnicowanie wielkości wentylacyjnych. Wnioskuje się, że w celu obniżenia wilgotności względnej w tego rodzaju obiektach produkcyjnych należy zakładać automatyczne systemy wymiany powietrza.

Słowa kluczowe: strumień powietrza wentylacyjnego, wilgoć z basenów, przemysłowy chów ryb, pomieszczenia fermowe

Wprowadzenie

Alternatywą stosowanych dotychczas przemysłowych metod chowu (w sadzach, siloxach itp.) staje się produkcja ryb w obiegach zamkniętych (tzw. recyrkulacyjnych) [Sadowski i in. 1999]. Obiektem chowu prowadzonego w specjalnych basenach są zazwyczaj ryby o wysokich wymaganiach termicznych, jak sum afrykański, europejski, amerykański, tilapia, węgorz [Szumiec 1999]. Gatunki z rodzaju *Clarias* preferują temperatury w zakresie aż 25÷30°C [Steffens 1986]. Jeżeli powierzchnia tak ciepłej wody w zbiornikach z rybami styka się z niedosyconym powietrzem w pomieszczeniu fermowym, to powstaje – oprócz wymiany ciepła – zjawisko wymiany masy, czyli przepływ pary wodnej w kierunku niższego potencjału. Siłą napędową tego procesu jest różnica ciśnień cząstkowych pary wodnej w powietrzu warstwy granicznej i powietrzu otaczającym. Wytwarzająca się wówczas

para w pomieszczeniu może nawilżyć powietrze do tego stopnia, że wilgotność jego może przekroczyć warunki komfortu lub niekorzystnie wpłynąć na procesy wytwórcze [Przydróżny 1991].

Pomieszczenia dla zwierząt dodatkowo charakteryzują się specyficznym mikroklimatem, wynikającym z nominalnej funkcji budynków inwentarskich i - oprócz dużej wilgotności względnej powietrza - cechują się zawartością gazów NH_3 , H_2S i CO_2 . Warunki takie są podstawowym źródłem agresywności środowiska w stosunku do materiałów budowlanych [Łęcki 1986]. Dochodzi wówczas do uszkodzeń konstrukcji i elementów wykończenia budynku [Thierry, Zaleski 1982]. Do takiego stanu można nie dopuścić stosując odpowiednio intensywną wentylację [Przydróżny 1991].

Celem badań było oszacowanie wymaganego strumienia wentylacyjnego ze względu na asymilację wilgoci z basenów produkcyjnych i utrzymanie stosunkowo niskiej wilgotności względnej powietrza w zamkniętych obiektach kontrolowanego chowu ryb ciepłolubnych.

Materiał i metody

Potrzeby wentylacyjne w pomieszczeniach z basenami na ryby oceniano w dwóch obiektach fermowych, to jest w Bańskiej koło Zakopanego i w Szczyrku, oraz w dwóch pomieszczeniach należących do Zakładu Ichtibiologii i Gospodarki Rybackiej PAN w Gołyszcu, to znaczy w laboratorium znajdującym się na parterze budynku i w laboratorium znajdującym się na pierwszym piętrze.

Kształtowanie się parametrów środowiska gazowego nad basenami i termikę wody w zbiornikach badano w okresie zimowym, wykorzystując miernik mikroklimatu MM-01. W każdym pomieszczeniu przy centralnie położonym zbiorniku wykonano jednorazową serię pomiarów, składającą się z kilkadziesiątu odczytów temperatury powietrza, wilgotności względnej powietrza, prędkości ruchu powietrza i temperatury wody. Czujniki urządzenia pomiarowego charakteryzujące stan obszaru powietrznego umieszczano na statywie nad powierzchnią wody, a sondę do oceny temperatury wody zataplano w basenie.

Strumień masy powietrza wentylacyjnego, asymilujący zbędną wilgoć w pomieszczeniu, obliczono na podstawie zależności [Lipska, Nawrocki 1997]:

$$m_N = W_c \cdot (x_u - x_N)^{-1} \quad (1)$$

gdzie:

W_c – strumień masy wilgoci, kg/s,

x_u – zawartość wilgoci w powietrzu usuwanym, kg H_2O /kg p.s.,

x_N – maksymalna (dopuszczalna) zawartość wilgoci w powietrzu, kg H_2O /kg p.s.

W szacowaniu wielkości strumienia powietrza wentylacyjnego założono, że wilgotność powietrza w całym pomieszczeniu kontrolowanego chowu ryb jest taka sama (podobnie jak przy otworach wywiewnych), a maksymalną zawartość wilgoci we wnętrzu ustalono dla pewnego progu wilgotności względnej powietrza wewnętrznego.

Wartość strumienia objętości powietrza wentylacyjnego m_{Nv} uzyskano dzieląc strumień masy powietrza wentylacyjnego przez gęstość powietrza wilgotnego, równą $1,2 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$. Strumień wody odparowującej z powierzchni wyznaczono ze wzoru Daltona [Lipska, Nawrocki 1997]:

$$W_c = \sigma \cdot [p_s(u_{pc}) - p_i] \cdot F \cdot 1000 \cdot p_o^{-1} \quad (2)$$

gdzie:

σ – współczynnik przejmowania masy w procesie parowania, $\text{kg/s}\cdot\text{Pa}\cdot\text{m}^2$,
 $p_s(u_{pc})$ – ciśnienie cząstkowe pary wodnej w warstwie granicznej woda – powietrze, równe ciśnieniu nasycenia w temperaturze u_{pc} , Pa,
 p_i – ciśnienie cząstkowe pary wodnej zawartej w powietrzu w pomieszczeniu, Pa,
 F – powierzchnia parowania, m^2 (obliczenia odniesiono do 1 m^2 powierzchni basenów),
 p_o – ciśnienie powietrza wilgotnego (101325 Pa).

Temperaturę powierzchni wody u_{pc} przyjęto z tabel [Przydróżny 1991] na podstawie pomierzonej temperatury w jej głębszych warstwach.

Współczynnik przejmowania masy obliczono z zależności [Lipska, Nawrocki 1997]:

$$\sigma = 2,1 \cdot 10^{-6} \cdot (a + 0,017 w) \quad (3)$$

gdzie:

a – współczynnik uwzględniający ruch grawitacyjny otaczającego powietrza, równy $0,022$ dla temperatury powierzchni cieczy do 30°C ,
 w – prędkość powietrza omywającego powierzchnię wody, m/s .

Zawartość wilgoci w powietrzu usuwanym x_u oraz zawartość wilgoci w powietrzu przy dopuszczalnej wartości wilgotności względnej powietrza wewnętrznego x_N określono za pomocą wzoru [Lipska, Nawrocki 1997]:

$$x = 0,622 \cdot p_i \cdot (p_o - p_i)^{-1} \quad (4)$$

gdzie:

p_i – ciśnienie cząstkowe pary wodnej, Pa,
 p_o – ciśnienie powietrza wilgotnego równe 101325 Pa .

Ciśnienia cząstkowe pary wodnej obliczono z zależności [Olifierowicz 1987]:

$$p = \varphi \cdot p_{si} \cdot (100\%)^{-1} \quad (5)$$

gdzie:

φ – wilgotność względna powietrza wewnętrznego, %,
 p_{si} – ciśnienie cząstkowe pary wodnej nasyconej przy temperaturze powietrza wewnętrznego, Pa.

Wyniki i ich omówienie

Pomierzone wartości parametrów powietrza w pomieszczeniach do kontrolowanego chowu ryb, temperatury wody w basenach oraz obliczone strumienie wody odparowującej zestawiono w tabeli 1. Odnotowano bardzo zróżnicowane wyniki badań instrumentalnych pomiędzy poszczególnymi obiektami. Temperatura powietrza wewnętrznego różniła się nawet o ponad 10°C. Podobnie i wilgotność względna powietrza kształtowała się w szerokim zakresie wartości, mianowicie 47,3-83,4%.

Tabela 1. Wartości średnie pomierzonych parametrów środowiskowych oraz obliczone na ich podstawie strumienie odparowującej wody i strumienie powietrza wentylacyjnego, odniesione do 1 m² powierzchni basenów w czterech pomieszczeniach kontrolowanego chowu ryb

Table 1. Average values of the measured environmental parameters and counted on their basis the streams of vaporizing water and the streams of ventilating airs, related to 1 m² of surface of pools in four rooms for the controlled fish's breeding

Wielkość pomierzona lub obliczona	Obiekt w Bańskiej	Obiekt w Szczyrku	Obiekt w Gołyszcu	
			parter	piętro
Temperatura powietrza t_i (°C)	27,7	20,9	16,8	18,4
Temperatura wody t_w (°C)	23,7	22,7	20,4	20,7
Temperatura powierzchni wody ϑ_{pc} (°C)	21,7	20,7	18,4	18,7
Wilgotność względna powietrza φ_i (%)	47,3	83,4	61,4	71,3
Prędkość ruchu powietrza w (m/s)	0,20	0,10	0,14	0,17
Strumień wody odparowującej W_c (kg/s)	$43844 \cdot 10^{-9}$	$19977 \cdot 10^{-9}$	$47274 \cdot 10^{-9}$	$32750 \cdot 10^{-9}$
Strumień masy powietrza wentylacyjnego m_N (kg/s)	0	0,0054333	0,2829129	0,0216592
Strumień objętości powietrza wentylacyjnego m_{Nv} (m ³ /s)	0	0,0045275	0,2357607	0,0180493

Aby określić maksymalną zawartość wilgoci w powietrzu x_N , podjęto próbę ustalenia dopuszczalnej wilgotności względnej powietrza w pomieszczeniach fermowych z basenami produkcyjnymi. Jej wartość ze względu na komfort cieplny pracujących ludzi powinna się zawierać w przedziale 40-60% [Mirski 1986]. Podobne minimum i maksimum podane zostały w propozycji do normowych określeń dopuszczalnych zakresów wartości liczbowych elementów termicznych mikroklimatu w budynkach [Śliwowski 2005]. Mając na uwadze inny aspekt obciążenia wilgotnościowego pomieszczeń, mianowicie namnażanie się szkodliwych drobnoustrojów w zawilgoconych wnętrzach, to stały poziom wilgotności względnej powietrza powyżej 70% ułatwia rozwój trudnej do likwidacji pleśni, a ryzyko wystąpienia i rozwoju grzybów

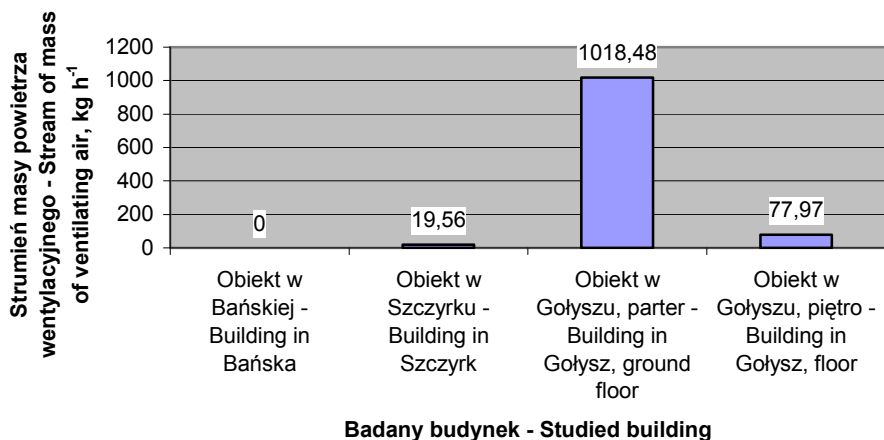
pleśniowych w wyrobach kapilarno-porowatych istnieje już w warunkach utrzymywania się w pobliżu tych materiałów wilgotności większej niż 80% przez zaledwie kilka dni [Laskowski 2005]. Badania wykazały także, że przy temperaturze powietrza 25°C, a taka powinna być utrzymywana w zamkniętych obiektach do kontrolowanego chowu ryb, oraz przy wilgotności względnej powietrza od 45% wzwyż może dojść do wzrostu grzybów pleśniowych na papierze [Kostyrko, Okołowicz-Grabowska 1977], a więc i na farbach emulsyjnych zawierających pochodne celulozy [Zyska 1999].

W ocenie agresywności środowiska gazowego względem konstrukcji betonowych i żelbetowych środowisko to określa się jako suche, jeżeli wilgotność powietrza wynosi poniżej 60% [Fijałkowski i in. 1987]. Mając na uwadze wszystkie te przesłanki zdecydowano się przyjąć jako maksymalną wilgotność względną powietrza w pomieszczeniach fermowych równą 60%. Dla tej wartości i rzeczywistej temperatury powietrza obliczono dla każdego pomieszczenia ze zbiornikami na ryby dopuszczalną zawartość wilgoci w powietrzu x_N , na podstawie której oszacowano strumienie masy oraz objętości powietrza wentylacyjnego. Ich wartości odniesione do 1 m² powierzchni basenów zamieszczono w tabeli 1.

W obiekcie fermowym w Bańskiej wilgotność względna powietrza wynosiła tylko 47,3%, stąd w jego wnętrzu nie była wymagana jego wymiana z uwagi na zbędną wilgoć. Dla zobrazowania wielkości strumieni wentylacyjnych, dokonano przeliczeń ich wartości z kg/s na kg/h w przypadku strumienia masy powietrza oraz odpowiednio z m³/s na m³/h w przypadku strumienia objętości, a przedstawiono je w sposób graficzny na rysunkach 1 i 2.

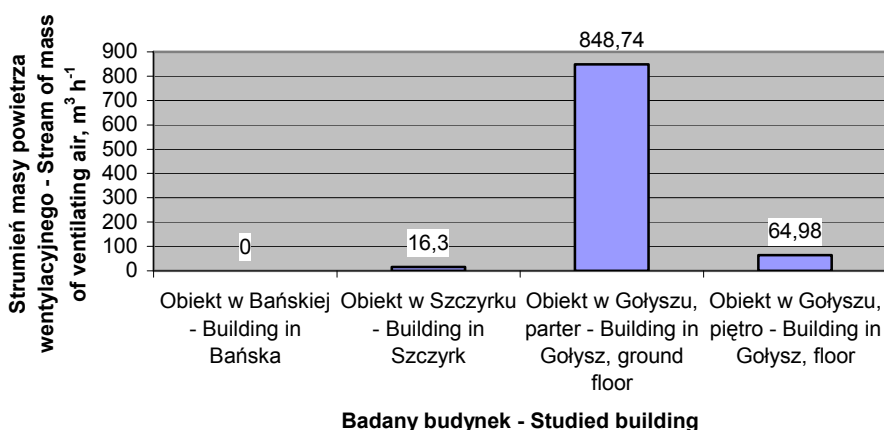
Podkreślone wcześniej duże zróżnicowanie parametrów środowiskowych w pomieszczeniach kontrolowanego chowu ryb przyczyniło się do powstawania różnych pod względem liczbowym strumieni wody odparowującej z basenów produkcyjnych, a warunki te łącznie wygenerowały bardzo odmienne potrzeby wentylacyjne tych wnętrz. Tak duża rozpiętość wartości strumieni powietrza wentylacyjnego zupełnie nie pozwala na uogólnienie wyników badań w celu wskazania wytycznych projektowych wobec układów wentylacji w tego rodzaju obiektach produkcyjnych.

W kontrolowanym chowie ryb powinno się dążyć do utrzymywania ściśle ustalonej temperatury i wilgotności względnej powietrza oraz temperatury wody w obiegu recyrkulacyjnym. Wówczas utrzymywałby się względnie stały strumień wody odparowującej ze zbiorników, a warunki takie pozwoliłyby w miarę dokładnie sprecyzować wielkość wentylacyjną odniesioną do 1 m² powierzchni basenów. Wydaje się jednak, że chęć uzyskania wilgotności względnej powietrza w budynkach fermowych na jednakowym niskim poziomie przy dużych zyskach wilgoci oraz znacznej zmienności mikroklimatu wiązać się musi z koniecznością projektowania w nich zautomatyzowanych systemów wentylacji.

Rys. 1. Oszacowany strumień masy powietrza wentylacyjnego w badanych pomieszczeniach kontrolowanego chowu ryb ciepłolubnych, odniesiony do 1 m² powierzchni basenów

Fig. 1. Estimated mass stream of ventilation air in tested accommodations for controlled breeding of thermophilous fish, related to 1 m² of basin surface

Rys. 2. Oszacowany strumień objętości powietrza wentylacyjnego w badanych pomieszczeniach kontrolowanego chowu ryb ciepłolubnych

Fig. 2. The estimated stream of volume of ventilating air in the studied rooms for the controlled warmth-like fish's breeding

Wnioski

1. Pomieszczenia, w których odbywał się przemysłowy chów ryb ciepłolubnych, charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem parametrów termicznych powietrza i wody w basenach.
2. Na podstawie przeprowadzonych obliczeń stwierdzono pomiędzy poszczególnymi obiektami bardzo dużą rozbieżność w wartościach strumieni wody odparowującej ze zbiorników na ryby.

3. Odmienne kształtowanie się parametrów środowiskowych w badanych wnętrzach oraz strumieni parującej wody z powierzchni basenów spowodowało olbrzymie zróżnicowanie potrzeb wentylacyjnych w funkcjonujących budynkach z intensywną produkcją ryb.
4. W celu dokładniejszego oszacowania wielkości strumienia wentylacyjnego w pomieszczeniach fermowych należałoby w nich, przynajmniej na czas badań, utrzymywać jednakowe wartości parametrów środowiskowych.
5. Wydaje się, że najbardziej korzystnym rozwiązaniem z uwagi na obniżenie wilgotności względnej powietrza w zamkniętych obiektach do kontrolowanego chowu ryb będzie montaż zautomatyzowanych systemów wentylacji.

Bibliografia

- Fijałkowski J., Ichnatowicz B., Kwiatkowski A. 1987. Zabezpieczenia antykorozyjne w budownictwie przemysłowym. Poradnik projektanta. Arkady, Warszawa
- Kostyrko K., Okołowicz-Grabowska B. 1977. Pomiary i regulacja wilgotności w pomieszczeniach. Arkady, Warszawa
- Laskowski L. 2005. Ochrona cieplna i charakterystyka energetyczna budynku. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa
- Lipska B., Nawrocki W. 1997. Podstawy projektowania wentylacji – przykłady. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice
- Łęcki W. 1986. Korozja i ochrona przed korozją budowli rolniczych. PWRiL, Poznań
- Mirski Z. 1986. Kształtowanie wnętrz produkcyjnych. Arkady, Warszawa
- Olifierowicz J. 1987. Zagadnienia cieplno-wilgotnościowe przegród budowlanych. W: Żenczykowski W. Budownictwo ogólne T. 3/1 Problemy fizyki budowli i izolacje. Arkady, Warszawa
- Przydróżny S. 1991. Wentylacja. Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, Wrocław
- Sadowski J., Trzebiatowski R., Filipiak J. 1999. Chów ryb. Przewodnik do ćwiczeń. Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Szczecinie, Szczecin
- Steffens W. 1986. Intensywna produkcja ryb. PWRiL, Warszawa
- Szumiec J. 1999. Produkcyjne i pozaprodukcyjne aspekty rozwoju gospodarki stawowej. Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej – Filii w Bielsku-Białej Nr 52. Informatyka, Organizacja i Zarządzanie, seria 6. Bielsko-Biała, ss. 201-206
- Śliwowski L. 2005. Mikroklimat wnętrz. W: Zagadnienia cieplno-wilgotnościowe przegród budowlanych. W: Klemm P. (red.). Budownictwo ogólne. Tom 2. Fizyka budowli, Arkady, Warszawa

Thierry J., Zaleski S. 1982. Remonty budynków i wzmacnianie konstrukcji. Arkady, Warszawa

Zyska B. 1999. Zagrożenia biologiczne w budynku. Arkady, Warszawa